

Datum
19 december 2001

Ons kenmerk
1782059/01

Onderdeel
BVD

Inlichtingen

T (070) 320 44 00
F (070) 320 07 33

Uw kenmerk

Blad
1 van 1

Aantal bijlagen
1

Postadres
Postbus 20010
2500 EA Den Haag

Aan de voorzitter en leden CVIN
(zie verzendlijst)

Onderwerp
Verwachte molukse reacties op militaire
samenwerking met Indonesië

De minister voor Grote Steden en Integratiebeleid heeft zijn zorgen geuit over berichten dat er nu serieus werk gemaakt gaat worden van een meer structurele samenwerking op militair vlak tussen Indonesië en Nederland en de weerslag die dit zal hebben op de Molukse gemeenschap in Nederland (zie zijn brief, gemeld bij agendapunt 8).

Naar aanleiding hiervan heeft mijn dienst bijgaande notitie vervaardigd waarin wordt aangegeven dat een dergelijke samenwerking binnen Molukse kring op veel onbegrip zal stuiten en wellicht leidt tot vormen van protest die het maatschappelijk leven in ons land kunnen raken.

Hoogachtend,
HET HOOFD VAN DE BINNENLANDSE VEILIGHEIDSDIENST,

S.J. van Hulst

Binnenlandse
Veiligheidsdienst

VERWACHTE MOLUKSE REACTIES OP MILITAIRE SAMENWERKING MET INDONESIAË

Samenvatting

In deze notitie wordt ingegaan op de mogelijke reacties die de thans weer actueel zijnde voornemens tot militaire samenwerking met Indonesië kan oproepen bij de Molukse gemeenschap in Nederland.

Bepalend daarvoor zijn in eerste aanleg de ontwikkelingen in Indonesië, in het bijzonder op de Molukken. Daar is het na een periode van betrekkelijke rust eerder dit jaar onlangs tot nieuwe geweldsincidenten gekomen. Nog altijd is het Indonesische leger niet bereid of in staat gebleken moslimstrijdgroepen afdoende aan banden te leggen. De Molukse gemeenschap achtte de Indonesische strijdkrachten reeds medeverantwoordelijk voor het leed dat familie en vrienden bij de geweldsincidenten in 1999 en 2000 is aangedaan. Nieuwe berichten over de passiviteit en partijdigheid van de Indonesische strijdkrachten hebben het reeds bestaande negatieve imago van het Indonesische leger gerevitaliseerd. Daar komt nog bij dat het onbegrip over het uitblijven van krachtadig optreden tegen de moslimstrijdgroepen op de Molukken is toegenomen door berichten inzake veronderstelde banden van deze strijdgroepen met het Al Quada-netwerk van Osama Bin Laden. De nieuwe president Megawati Soekarnoputri lijkt vooralsnog niet tot doortastend ingrijpen op de Molukken in staat. Andere politieke kopstukken en leiders van moslimpartijen als vice-president Hamza Has en parlamentsvoorzitter Amien Rais lijken in Molukse ogen het geweld op de archipel te gedogen.

Tegen deze achtergrond is samenwerking met de regering in Jakarta in het algemeen en met de Indonesische strijdkrachten in het bijzonder, voor de Molukse gemeenschap in Nederland een gevoelige materie. Over het algemeen wordt veeleer van de Nederlandse regering verwacht dat zij door een interventie van buitenaf een oplossing voor de problemen op de Molukken forceert. Zelfs voor een genuanceerde presentatie van de mogelijke samenwerkingsvormen zal in brede Molukse kringen dan ook niet of nauwelijks begrip bestaan. Veeleer kan publiciteit over de militaire samenwerking afwijzende Molukse reacties oproepen en leiden tot nieuwe frustraties binnen Molukse gemeenschap over het beleid van de Nederlandse overheid. Vooral wanneer zich tevens geweldsincidenten op de Molukken voordoen, ontstaat een constellatie waarin het in Nederland snel tot nieuwe vormen van ongewenst politiek activisme kan komen analoog aan de ontwikkelingen in 2000. Allermint kan worden uitgesloten dat tal van anonieme dreigingen en onbezonnen acties van radicale Molukse jongeren dan andermaal ook kunnen bijdragen tot maatschappelijke onrust.

VERWACHTE MOLUKSE REACTIES OP MILITAIRE SAMENWERKING MET INDONESIAË

Inleiding

Tijdens het bezoek van minister van Defensie De Grave aan Indonesië van 31 mei tot 5 juni 2000 is gesproken over vormen van militaire samenwerking, waarover eerder dat jaar een Memorandum of Understanding was getekend tussen de ministers van Buitenlandse Zaken van Nederland en Indonesië. In oktober 2000 werd in de notitie "Militaire samenwerking met Indonesië" een plan van aanpak gepresenteerd. Nu de voornemens voor militaire samenwerking het stadium van uitvoering naderen is het ook van belang vanuit de optiek van de Nederlandse binnenlandse veiligheid te bezien hoe de Molukse minderheid in Nederland, in het bijzonder radicale Molukse jongeren, mogelijk op deze samenwerking zullen reageren. Eerst zal echter worden ingegaan op de recente ontwikkelingen in Indonesië, de wijze waarop deze binnen de Molukse gemeenschap worden gewaardeerd en de verwachtingen die in het verlengde daarvan ten aanzien van de Nederlandse regering worden gekoesterd.

Ontwikkelingen in Indonesië in relatie tot de Molukken

Na een jaar van hevig oplopende emoties en acties van radicale Molukse jongeren kwam in de eerste helft van 2001 de Molukse gemeenschap in Nederland weer enigszins tot rust. Daarvoor zijn verschillende verklaringen aan te wijzen.

Allereerst heeft de dialoog van de Nederlandse regering met Molukse organisaties in de herfst van 2000 ertoe bijgedragen dat het begrip voor Nederlandse politieke opstelling ten aanzien van de gewelddadigheden op de Molukken is toegenomen. Daarnaast hebben de dit jaar gehouden gesprekken van de minister voor Grote Steden- en Integratiebeleid met Molukse jongeren weliswaar geen onverdeelde instemming met de houding van de Nederlandse regering opgeleverd, maar wel een dempende invloed gehad op de bereidheid tot extreme vormen van acties over te gaan. Voorts heeft het justitieel optreden tegen de landelijke actiegroep van Vrije Molukse Jongeren en tegen Molukse jongeren in Gelderland (door Leo Reawaruw in december 2000 als Maluku Warchild betiteld) de betrokken actievoerders geconfronteerd met de grenzen van politiek gewelddadig activisme. De gemoedsgesteldheid binnen de Molukse gemeenschap wordt echter in de eerste plaats door de situatie op de Molukken bepaald. Na twee jaren van gevechten op de Molukken is de lokale bevolking (zowel christenen als moslims) onmiskenbaar oorlogsmoe geworden. De frequentie en de omvang van de gewelddadigheden op de eilanden namen in het late voorjaar van 2001 duidelijk af. Dit was enerzijds ook het gevolg van het wegtrekken van groepen (niet van de Molukken afkomstige) Laskar Jihadstrijders, terwijl anderzijds de Indonesische legerautoriteiten zich voor het eerst enkele malen bereid toonden daadwerkelijk tegen moslimextremisten op te treden.

Met het aantreden van Megawati Soekarnoputri als president in juli 2001 is de 'Molukken-portefeuille' overgegaan naar haar opvolger als vice-president Hamzah Has. Laatstgenoemde had kort na zijn aantreden een ontmoeting met de leider van de Laskar Jihad, Jafar Umar Thalib, die hij te kennen gaf de Molukken een meer islamitisch karakter te willen geven. Na dit overleg reisde Thalib terug naar Ambon, waar hij zijn aanhangers opriep tot oorlog tegen aanhangers van de RMS op de Molukken. Kort daarna brak een nieuwe golf van gewelddadigheden (bomaanslagen, schietpartijen) uit, maar het is allerminst duidelijk of de

[REDACTED]

Laskar Jihad¹ daar zelf de hand in heeft gehad. Bij minstens één incident waren soldaten van de TNI (het Indonesische leger) betrokken, bij enkele andere incidenten stelde de Indonesische marine zich zeer passief op.

Duidelijk is overigens dat de leiders van de Laskar Jihad-strijdgroepen op de Molukken veelvuldig contacten onderhouden met de moslimpartijen PAN van parlamentsvoorzitter Amien Rais en PPP van vice-president Hamzah Has. Hoewel geen sprake is van directe aansturing van de Laskar Jihad lijken zowel Rais als Has haar optreden op de Molukken op zijn minst te gedogen, zolang dit hun eigen machtspolitieke aspiraties tegenover Megawati kan dienen. Naast de Laskar Jihad, die over nauwe banden zou beschikken met delen van de TNI², zijn recent twee andere splintergroeperingen op de Molukken actief geworden: de Laskar Mujahedin en 'Team Suliman'. De Laskar Mujahedin zou bestaan uit Indonesische moslims uit Java en buitenlandse moslims, met name uit Maleisië en de Filipijnen. Daarbij dient aangetekend te worden dat extremistische moslimstrijders van allochtone origine ook in de herfst van dit jaar ongestoord naar de Molukken konden reizen. Het meer mysterieuze 'Team Suliman' zou bestaan uit deserteurs van de TNI en de Indonesische politie.

Na de aanslagen in de Verenigde Staten zijn diverse berichten in de Indonesische pers verschenen, waarin onder verwijzing naar Amerikaanse bronnen wordt beweerd dat de Laskar Jihad banden zou hebben met het Al Qaeda netwerk. Vast staat dat Laskar Jihadleider Thalib in de jaren tachtig enige tijd met Osama Bin Laden in de Pakistaanse grensstad Peshawar heeft vertoefd. Enkele maanden geleden maakte Thalib echter zelf bekend dat hij een aanbod om samen te werken met het Al Qaeda-netwerk had afgeslagen omdat Bin Laden niet 'zuiver' in de leer zou zijn. Thalib beschikt in ieder geval wel over banden met de zogenaamde 'groep van 272', bestaande uit Indonesiërs die in de jaren tachtig in Afghanistan hebben gevochten. Daarnaast zouden fundamentalistische moslims in Indonesië (ook de Laskar Jihad op de Molukken) kunnen beschikken over gelden van onbekende weldoeners uit Saoedi-Arabië, die hen bereiken via Fuad Bawazir. Deze Indonesiër van Saoedische herkomst was minister van Financiën onder Soeharto.

De 'war on terrorism' lijkt vooralsnog niet te kunnen bijdragen aan een stabilisatie van de situatie op de Molukken. President Megawati Soekarnoputri constateerde kort na het begin van de Amerikaanse aanvallen op Afghanistan openlijk dat het beleid van haar regering geleidelijk vastliep en waarschuwde dat haar land de Balkan van Azië kon worden. Felle anti-Amerikaanse protesten in Jakarta noopten haar kort daarna zich in bedekte termen uit te spreken tegen de Amerikaanse interventie in Afghanistan, waar zij eerder nog haar steun aan de 'war on terrorism' had uitgesproken. De huidige anti-Amerikaanse gevoelens in Indonesië beperken haar speelruimte om doortastend tegen moslimextremisten op de Molukken op te treden. Zij lijkt daarbij ook niet te kunnen rekenen op vice-president Has en parlamentsvoorzitter Rais, die het geweld op de Molukken weliswaar veroordelen, maar achter de schermen eerst en vooral hun eigen machtspolitieke agenda volgen.

---

¹ Met het wegtrekken van groepen Jihadstrijders van de Molukken eerder dit jaar, heeft de Laskar Jihad daar onmiskenbaar aan slagkracht Ingeboet.

² Het betreft hier niet de TNI als instituut, maar (oud)militairen van het Indonesische leger die tot de aanhang van de afgezette president Soeharto moeten worden gerekend. Zij zouden oorspronkelijk de Laskar Jihad van wapens, bescherming en instructies hebben voorzien.

Lagere officieren van het Indonesische leger maken er bovendien geen geheim van dat hun organisaties overwegend uit moslims bestaan om het weinig krachtig optreden tegen moslimstrijdgroepen op de Molukken te rechtvaardigen. Uitlatingen van dergelijke strekking en banden van (oud)militairen met moslimstrijdgroepen doen afbreuk aan het streven van sommige TNI-bevelhebbers het leger een meer neutrale positie te laten innemen. Daarmee en met het halfhartige optreden van de Indonesische strijdkrachten in het recente verleden is tevens verklaard, waarom de christelijke bevolking op de Molukken het leger als partijdig beschouwt en allerminst ziet als een betrouwbare factor wanneer het erop aan komt nieuwe geweldsdaden door moslimstrijders te voorkomen. Dit draagt weer bij tot een stroom van (soms ook overdreven) gekleurde berichten van de Molukken naar familie en bekenden in Nederland over de rol van de TNI bij diverse geweldsincidenten. In het verlengde daarvan worden ook voorkomende gewelddadige acties van christelijke strijdgroepen op de Molukken door de grotendeels christelijke Molukse gemeenschap in Nederland doorgaans (subjectief) gezien als een gerechtvaardigde vorm van zelfverdediging.

Perceptie van de Molukse gemeenschap in Nederland

De recente geweldsincidenten op de Molukken, gecombineerd met berichten over het opdrogen van de financiering van particuliere hulporganisaties voor de christelijke bevolking aldaar, hebben de spanningen binnen de Molukse gemeenschap in Nederland recent weer doen toenemen. Diverse christelijke Molukse organisaties in Nederland hebben in open brieven of andere vormen van publicaties de publieke opinie en in het bijzonder de Amerikaanse overheid ervan trachten te overtuigen dat de Laskar Jihad op de Molukken banden heeft met Osama Bin Laden en diens terroristische organisatie. Zij hopen daarmee internationale steun te verwerven bij het beteugelen van de Jihadstrijders op de Molukken.

In november heeft het Front Kedaulatan Maluku (FKM) zich in een open brief tot de Nederlandse regering gewend. Het FKM dat op vreedzame wijze de onafhankelijkheid van de Molukken bepleit en in zowel Indonesië als in Nederland actief is, uitte zijn bezorgdheid over de recente toename van het geweld op de Molukken. Enige tijd daarvoor was de FKM-leider in Indonesië, Alexander Manuputty, in Indonesië gearresteerd wegens het hijsen van de RMS-vlag op de Molukken op 25 april jongstleden¹ en de FKM zelf door de Indonesische autoriteiten tot verboden organisatie verklaard. Een woordvoerder van het FKM in Nederland vergeleek de bewegingsvrijheid die Laskar Jihadleider Thalib in Indonesië genoot met de vervolging van Manuputty. In de open brief deed het FKM een oproep aan de Nederlandse regering om Indonesië onder druk te zetten de Laskar Jihad aan te pakken. Op 8 december jongstleden heeft het FKM in Amsterdam gedemonstreerd om meer aandacht te krijgen voor de situatie op de Molukken².

In kringen van radicale Molukse jongeren groeit het ongenoegen over de 'overexposure' in de Nederlandse media van de 'war on terrorism' in Afghanistan, terwijl niet alleen in de Verenigde Staten op 11 september, maar ook daarvoor op de Molukken geweld van moslimextremisten

---

¹ Manuputty is inmiddels door een rechtbank in Jakarta tot vier maanden gevangenisstraf veroordeeld. Sinds het FKM tot verboden organisatie is verklaard zijn de TNI en de politie op de Molukken enkele malen tot arrestaties van FKM-aanhangers overgegaan.

² Een aanval op het christelijke dorp Waemulang op 1 november jongstleden, door het FKM toegeschreven aan de Laskar Jihad, werd in een oproep genoemd als aanleiding voor de demonstratie.

duizenden slachtoffers heeft gemaakt. In sommige kringen wordt gesproken over de noodzaak tot het voeren van harde acties om opnieuw de aandacht op de Molukken te vestigen. Vooral nog is echter de feitelijke actiebereidheid beperkt gebleven tot de deelname van een kleine groep Molukse jongeren aan een Papoea-demonstratie bij de Indonesische ambassade 14 november naar aanleiding van de ontvoering en moord op de Papoealeider Theys Eluay in de Indonesische provincie Papoea enkele dagen daarvoor. Aanhoudende berichten dat (al dan niet eigenmachtig optredende) Indonesische militairen bij de moord op deze pleitbezorger van de onafhankelijkheid van Papoea betrokken waren, worden in Molukse kringen gezien als het nieuwste bewijs voor de partijdigheid van het Indonesische leger.

In grote delen van de Molukse gemeenschap heerst, soms nog steeds onder verwijzing naar een 'historische ereschuld', een overspannen verwachtingspatroon ten aanzien van de Nederlandse regering als het gaat om het beëindigen van het geweld op de Molukken. Van 'Nederland' wordt niet alleen verwacht dat het de Molukse kwestie op de internationale agenda plaatst. Het bewerkstelligen van een internationale interventie en een volledig wapenembargo van Indonesië worden nog steeds in brede Molukse kringen gezien als min of meer vanzelfsprekende 'plichten' van de Nederlandse overheid. Ook wordt gerekend op financiële steun van de Nederlandse regering aan particuliere hulporganisaties van christenen op de Molukken. Daar komt met de aanslagen in de Verenigde Staten van 11 september en de 'bewijzen' voor de banden tussen de Laskar Jihad en het Al Qaeda-netwerk nog bij dat een internationale (Amerikaanse) interventie in Indonesië met name door radicale Molukse jongeren als een haalbaar scenario in de nabije toekomst wordt beschouwd. 'Nederland' zou daarvoor als pleitbezorger moeten functioneren.

In het algemeen heeft de Molukse gemeenschap geen vertrouwen in het vermogen en de bereidheid van de Indonesische regering om het geweld op de Molukken definitief te beëindigen en de humanitaire nood onder de christelijke bevolking (op Ambon grotendeels ontheemd) te lenigen. Megawati Soekarnoputri wordt gezien als een zwak president, die voorheen in haar rol als vice-president al twee jaar niet in staat was het geweld op de Molukken een halt toe te roepen. In de beleving van vele Molukkers in Nederland hebben de huidige vice-president Has en parlamentsvoorzitter Rais en andere kopstukken in de centrale regering in Jakarta de afgelopen jaren het optreden van moslimstrijdgroepen op de Molukken zonet gesteund, dan toch minimaal bewust gedoogd. Voorts wordt in brede Molukse kringen het Indonesische leger in hoge mate medeverantwoordelijk geacht voor de gewelddadigheden tegen familie en vrienden op de Molukken. Met name geldt dit waar het gaat om het ogluikend toestaan van geweld van niet-autochtone (niet-Molukse) moslims tegen christenen, maar soms wordt (ook dit jaar nog) gesproken over actieve deelname van militairen aan moordpartijen.

Dreigingsanalyse

Gelet op het voorafgaande is een (mogelijke) militaire samenwerking van Nederland met Indonesië voor Molukkers in Nederland een bijzonder gevoelige materie. In het algemeen stelt de Molukse gemeenschap zich ronduit afwijzend op waar het gaat om contacten tussen Nederlandse en Indonesische militairen. Familie en bekenden op de Molukken laten nog steeds niet na het optreden van het Indonesische leger en marine op de Molukken in een bedenkelijk daglicht te stellen. In die context zal militaire samenwerking met Indonesië door hen gezien worden als steun aan een regering en haar strijdkrachten die veeleer als onderdeel dan als oplossing van het probleem van het geweld op de Molukken wordt beschouwd. Naar

[REDACTED]

verwachting zal de feitelijke samenwerking dan ook op onbegrip en woede stuiten bij de Molukse gemeenschap. Vanuit Molukse perceptie zal dit opgevat worden als een nieuw bewijs dat de Nederlandse overheid, van wie veeleer kritiek en druk op Jakarta dan samenwerking wordt verwacht, geen begrip heeft voor de gevoelens binnen de Molukse gemeenschap en geen oog heeft voor de werkelijke nood en belangen van de christelijke volksgenoten op de Molukken.

Het bovenstaande maakt duidelijk dat vormen van militaire samenwerking, die op zich belangrijke merites kunnen hebben, zullen leiden tot nieuwe frustraties binnen de Molukse gemeenschap en de drempel voor actiebereidheid onder met name radicale jongeren zullen verlagen. Het is daarbij ook een ervaringsgegeven uit het verleden dat zelfs een genuanceerde uitleg van de samenwerkingsplannen door de Nederlandse overheid niet zonder meer zal resulteren in breed begrip en algemene acceptatie en met name bij radicale jongeren de emoties niet volledig zal wegnemen. Daarbij is het zeer wel mogelijk dat het analoog aan de gebeurtenissen in 2000 opnieuw tot ongewenste vormen van Molukse acties kan komen. Nauwelijks te traceren anonieme dreigtelefoontjes en -brieven, (valse)bommeldingen en (nep)bompakketten behoren tot de dat jaar reeds beproefde middelen om een sfeer van dreiging te creëren en de Nederlandse overheid onder druk te zetten. Te verwachten valt dat daarbij ditmaal vooral de bij de militaire samenwerking betrokken ministeries (Defensie, Buitenlandse Zaken) en uitvoerende onderdelen van de Nederlandse strijdkrachten Molukse aandacht zullen krijgen.

Verdergaande acties, zoals kleine, maar wilde demonstraties, bezettingsacties en het werpen van molotovcocktails behoorden in het recente verleden vooral tot het repertoire van actiegroepen van radicale Molukse jongeren. De daarbij vooral betrokken Vrije Molukse Jongeren en de Molukse jongeren in Gelderland¹ zijn dit jaar echter met justitieel ingrijpen geconfronteerd en hebben vermoedelijk door de recent uitgesproken veroordelingen aan slagkracht ingeboet. Anderzijds gaf juist de snelle opkomst van deze actiegroepen te zien, dat het betrekkelijk snel (binnen enkele maanden) tot de formatie van nieuwe los-vaste samenwerkingsverbanden van radicale Molukse jongeren kan komen, zodra zij daartoe aanleiding zien. Hun acties zijn doorgaans spontaan en onbezonnen van aard en worden niet gekenmerkt door zorgvuldige planning en verregaande georganiseerdheid. Hoewel daarmee de acties moeilijk voorspelbaar zijn, zal de reikwijdte vermoedelijk beperkt blijven tot politiek (gewelddadig) activisme. Ondanks eventuele verbale zinspelingen in die richting ligt het niet voor de hand dat dergelijke acties het karakter zullen krijgen van (levensbedreigend) terrorisme. Dat daarmee toch maatschappelijke onrust veroorzaakt kan worden hebben de ontwikkelingen in 2000 reeds aangetoond.

Conclusie

Militaire samenwerking tussen Indonesische en Nederlandse militairen is in de optiek van de Molukse gemeenschap niet acceptabel. Een eventuele aanwezigheid van (oefenende) Nederlandse militairen zal door de Molukse gemeenschap niet of nauwelijks worden begrepen.

---

¹ De groep gebruikte juni 2000 min of meer in navolging van de VMJ eenmaal de naam "Vrije Jongens en Zuid-Molukkers" en kreeg in december 2000 door toedoen van het publicitaire optreden van Leo Reawaruw het etiket Maluku Warchild opgeplakt.

De enige Nederlandse presentie die zij zich kunnen voorstellen is op de Molukken als deelnemer aan een internationale vredesmacht.

Zonder meer mag verwacht worden dat militaire samenwerking met Indonesië emoties kan oproepen en een nieuwe hypotheek zal leggen op de verstandhouding tussen de Nederlandse overheid en de Molukse gemeenschap. Daarbij is het verre van denkbaar dat het analoog aan de gebeurtenissen in 2000 opnieuw tot ongewenste acties kan komen. Of deze daadwerkelijk zullen plaatsvinden is met name afhankelijk van de vraag in hoeverre de plannen voor militaire samenwerking binnen de Molukse gemeenschap bekend worden en zich op de Molukken nieuwe geweldsincidenten gaan voordoen die in Nederland als katalysator voor harde actie tegen overheid of militaire voorzieningen kunnen dienen. Indien deze omstandigheden zich presenteren, wijzen de ervaringen in 2000 uit dat Molukse organisaties waarschijnlijk niet in staat zullen zijn het radicale deel van hun achterban in toom te houden.